כא: ארבעה נדרים פרק שלישי נדרים

מי דמי גבי צונן (א)צדיקים אומרים מעט ועושין הרבה הכא ספיקא הוא דלמא פחות מסלע ויותר על שקל קאמר וזירוזין הוי או דלמא דוקא קאמר ונידרא הוי [א]תבעי (ב)אמר רב יהודה אמר רב אסי ארבעה נדרים הללו צריכין שאלה לחכם כי אמריתא קמיה דשמואל אמר תנא תני ארבעה נדרים [ב]התירו חכמים ואת אמרת צריכין שאלה לחכם רב יוסף מתני לה להא שמעתא בהאי לישנא אמר רב יהודה אמר רב אסי אין חכם רשאי להתיר אלא כעין ארבעה נדרים הללו קסבר (ג)אין פותחין בחרטה ההוא דאתא לקמיה דרב הונא א"ל לבך עלך א"ל לא [ג]ושרייה ההוא דאתא לקמיה דרבה בר רב הונא א"ל אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך באותה שעה מי נדרת א"ל לא (ד)והתירו תניא ר' יהודה אומר אומרים לו לאדם לבך עליך אם אמר לאו מתירין אותו (ה)ר' ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו אומרים לו לאדם אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך באותה שעה מי נדרת אם אמר לאו מתירין אותו (סימן אסי ואלעזר יוחנן וינאי) ההוא דאתא לקמיה דר' אסי אמר ליה כדו תהית א"ל לא ושרייה ההוא דאתא לקמיה דר' אלעזר א"ל בעית נדור א"ל אילו לא מרגזין לי לא בעינן כלום א"ל תהא כבעית ההיא איתתא דאדרתה לברתה אתאי לקמיה דרבי יוחנן אמר לה אילו הוה ידעת דאמרן מגירתיך עלה דברתך

אילו

רש"י

מי דמי גבי צונן צדיקים אומרים מעט ועושין הרבה. וזה שהיה מסרב בחבירו שיאכל אצלו קימעא וישתה טיפת צונן ודאי לאכילה ושתיה מרובה קאמר כי כן דרכן של צדיקים לומר מעט ולעשות הרבה וכי אמר ליה האי קונם טיפת צונן שאני טועם הכי נתכוון לומר אותה טיפה שאתה רוצה ליתן לי איני טועם דהיינו אכילה מרובה ולא נתכוון לטיפת צונן ממש הלכך (ה)אסור באכילה ושתיה מרובה ומותר לשתות הימנו טיפת צונן. אבל הכא דדילמא האי דאמר טפי מסלע דעתיה על פחות מסלע ליתן בשלשה דינרין והאי דאמר בציר דעתיה על יותר משקל ליתן ג' דינרין: **וזירוזין הוי.** ומותר: **או דלמא דוקא קאמר ונדרא הוי.** ואסור: **אלא כעין ד' נדרים [הללו].** והני הוא דשרו משום דלית בהו ממש אבל שאר נדרים (א) אין אדם רשאי להתיר עד שיתחרט הנודר מעצמו: **קסבר אין פותחין בחרטה.** שאין חכם רשאי לפתוח ולומר לו נדרת אדעתא דהכי כדאמרינן לקמן אלא הנודר הוא יתחרט תחלה ויפתח ויאמר לו לא לדעת כן נדרתי והוא פותח תחלה בחרטה: **אמר ליה לבך עלך.** כלומר עומד אתה על דעת הראשונה שרצונך עדיין באותו נדר: **אמר ליה לא.** כלומר מתחרט אני. אלמא קסבר פותחין בחרטה: **אם היו י' בני אדם כו'.** שאם פתחו לך בחרטה כשרצית לנדור כלום נדרת: **אמר ליה לאו.** קסבר אין פותחין בחרטה ולכך אמר ליה כה"ג דכיון דאמר אילו היו י' בני אדם כו' דמיעקר עקר לנדריה ולא הוי נדר כלל ולכך פותח בחרטה (ב) הוא אבל בעלמא אין פותחין בחרטה: קסבר רבי ישמעאל ברבי יוסי אין פותחין בחרטה: **תהית.** מצטער אתה: **כדו תהית.** מצטער אתה שנדרת דהיינו בחרטה: **בעית נדור.** קיבלת הנדר מרצונך: **אי לא מרגזין לי.** אלמלא שהכעיסוני לא הייתי נודר: **אמר ליה תהא כבעית.** הואיל ולא קיבלת מרצונך יהא מותר לך כמו שאתה רוצה דלא הוי נדר. והאי תנא סבר דאין פותחין בחרטה: **דאמרן מגירתיך.** שאומרות השכינות על בתך כמו ומגרת ביתה (שמות ג):

אילו

ר"ן

דאמר חד טפי מן סלע ואידך בציר מן שקל זרוזין הוא ולאו דוקא: **מי דמי גבי צונן צדיקים אומרים מעט ועושין הרבה.** הלכך מסתפי האי דאי מודה ליה בטפת צונן שלא יאכילנו הרבה ומש"ה אמר טפת צונן ולאו דוקא אבל הכא דליכא למימר הכי דלמא דוקא קאמר ולא לזרז. ולא איפשיט בעיין ונקטינן לחומרא: **תנא תני התירו.** דמשמע שהן מותרין בלא שאלה: **אין חכם מתיר אלא כעין ארבעה נדרים הללו.** כלומר שאין לו להתיר בחרטה אלא בפתח שהנדר כשהוא ניתר בפתח מוכיח מתוכו שהוא נדר טעות והוי כעין ארבעה נדרים אבל בחרטה לא. והיינו טעמא דעדיף פתח מחרטה לפי שכל נדר שהוא ניתר בפתח הרי הנודר אומר שאפילו בתחלה כשנדר אילו היה נותן אל לבו אותו פתח לא היה נודר ונמצא נדרו בטעות אבל נדר שהוא ניתר בחרטה אינו מודה עם עצמו שום ענין שאילו היה נותנו אל לבו מתחלה שלא היה נודר אלא שהוא אומר עכשיו מתוך הכעס או מפני מהירות נדרתי ועכשיו אני מתחרט על שנדרתי מעולם: **אמר ליה לבך עלך.** כלומר היה לבך מיושב עליך בשעה שנדרת וגם עכשיו אינך תוהא בנדרך עד היום אלא שמיום זה ואילך אתה רוצה לעקרו ואי הוי כי האי גוונא לא חרטה מיקריא דחרטה מעיקרא בעינן או לא היה לבך מיושב עליך שמתוך הכעס נדרת ועכשיו אתה תוהא על הראשונות. א"נ לבך שהיה לך בשעה שנדרת הוא עליך עדיין שרוצה אתה בנדרך עד עכשיו אלא שמיום זה ואילך אתה מתחרט בו: **אמר ליה לא.** כלומר שלא מתוך ישוב הדעת נדרתי בתחלה ולפיכך אני מתחרט כשנדרתי מעולם ומש"ה שרייה. ומיהו דוקא בחרטה דמעיקרא כי האי גוונא אבל בחרטה דהשתא לא ואפילו למאן דאמר פותחין בחרטה דאי לא תימא הכי מאי לישנא דפותחין דמשמע דב"ד פותחין לו ורב הונא ל"ל למשאל מידי מההוא דאתא לקמיה דודאי כיון שהיה שואל היתר מתחרט היה על נדרו מיהא מכאן ואילך ול"ל למשאל מיניה לבך עלך אלא ודאי משום דלא סגי בחרטה דהשתא אלא בחרטה דמעיקרא הוה שאיל מיניה וכדפרישית: **אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך קסבר אין פותחין בחרטה.** ואיכא דגרים קסבר פותחין בחרטה והכל עולה לטעם אחד לפי שענין זה דאילו היו י' בני אדם גרע מפתח ועדיף מחרטה גרע מפתח משום דלא היו עכשיו י' בני אדם שפייסוהו דנימא פתח מעליא הוי שאילו היה יודע כן לא היה נודר ועדיף מחרטה משום דבחרטה גרידא אינו מודה שום ענין בעצמו שמתחלתו לא היה נודר באותה שעה וזה היה (ו) בעצמו שאילו היו מפייסין אותו באותה שעה לא היה נודר ונמצא מתברר יותר שמתוך המהירות נדר ומש"ה מאן דגרים אין פותחין בחרטה ה"ק דבחרטה גרידתא אין פותחין אלא בחרטה שהיא מתבררת יפה כזו ומאן דגרים פותחין בחרטה הכי קאמר דלא בעי פתח אלא חרטה ברורה: **כדו תהית.** כלומר אתה מתחרט חרטה דמעיקרא מלשון תוהא על הראשונות [קדושין מ:]: **אמר ליה ולא.** בתמיה: **ושרייה.** קסבר פותחין בחרטה. וכ"ת והא רב אסי הוא דאמר לעיל אין פותחין איכא למימר רבי אסי לחוד ורב אסי לחוד: **בעית נדור.** רוצה אתה עד עכשיו בנדרך אלא שמכאן ואילך אתה מתחרט ואם כן אין לך היתר: **אמר ליה ואי לא מרגזין לי וכו'.** כלומר אם לא הרגיזוני מתחלה כלום הייתי נודר לא בודאי אלא על ידי כעס נדרתי ולפיכך אני מתחרט עכשיו על שנדרתי מעולם: **אמר ליה תהא כדבעית.** כלומר שיהא הנדר מותר כרצונך: **מגירתך.** שכנות: (ז)**מילין דעזיבא.** שראויה בכך להיות נעזבת שלא תהנה מאמה מפני אותן דברים: **גרסינן בירושלמי**(ח) רבי מונא נדר סליק לגבי רבי סימאי אמר ליה אילו הואי ידעת דברייתא מרחקין מינך דאת נדרן נודר הוית א"ל לא ושרייה:

דפתחין

תוספות

אלא כעין ארבעה נדרים. שפותחין ואומרין (לאו) אדעתא דהכי מי נדרת והוא אומר לא נתכוון לנדור אלא כעין ד' נדרים שלא נתכוון בהם לאיסור: **קסבר אין פותחין** לנודר בחרטה. לומר לו מתחרט אתה שהיית רוצה שלא יהיה עליך נדר מתחלה דהשתא פתח לא משוי ליה בהדיא נדר טעות אלא אומר לו אדעתא דהכי נדרת והוא אומר אילו ידעתי כן לא הייתי נודר דמשוי ליה נדר טעות מעיקרא: ורב יוסף נמי מתני **לקולא.** אפילו לרב אסי כדאמר דהלכתא דד' נדרים אין צריכין שאלה דבשל סופרים הלך אחר המיקל וכן פסק הר"ר אליעזר ממי"ץ בשם רבי יעקב: **אמר ליה לבך עלך.** פי' לבך שהיה עליך בשעת נדר יש בו עליך עדיין ואין אתה מתחרט מעיקרא אלא מכאן ולהבא: **אמר ליה לא.** אלא מתחרט אני על שנדרתי כל עיקר ודוקא כשמתחרט מעיקרא כדפרישית אבל אם אינו מתחרט מעיקרא אלא מכאן ולהבא לכ"ע אין פותחין בחרטה זו: **ושרייה.** דקסבר פותחין בחרטה:

פירוש הרא"ש

צדיקים אומרים מעט ועושין הרבה. ודרכם כשמזמינים אדם אומרים לתת לו מעט הלכך לא הוי טיפת צונן הפלגה: **אלא כעין ארבעה נדרים.** עד שימצא לו פתח שיאמר אדעתא דהכי לא נדרי ונמצא שלא היה מעולם נדר כמו ד' נדרים הללו שלא היה בלבו לשום נדר: **ורב הונא סבר** פותחין בחרטה. פירוש בחרטה (פי') כל דהו רק שיאמר שהוא מתחרט מעצמו ורוצה היה שלא נדר מעולם ואין צריך שימצא לו החכם פתח לומר אדעתא דהכי נדרת: **א"ל לבך עלך.** אותו לב שהיה לך כשנדרת ישנו עדיין עליך ואיך מתחרט על מה שנדרת: **אמר ליה לא.** מתחרט אני מעיקרא על מה שנדרתי: **אילו היו עשרה בני אדם שיפייסוך** כו'. כלומר שמפייסין אותך עתה: **קסבר אין פותחין** בחרטה. מדהוצרך למצוא לו פתח זה ונולד לא הוי כי מצוי הוא שיקפידו קרוביו ואוהביו של אדם על מה שנדר: **תניא ר' יהודה אומר אומרים כו'.** מייתי ברייתא דפליגי תנאי בפלוגתא דהנך אמוראי רבי יהודה דאמר אמרינן לו לבך עלך כרב הונא ורבי ישמעאל כרבה בר רב הונא והוי ליה כתנאי אלא דלשון נדרים משונה: **כדו תהית.** כבר אתה תוהא ומתחרט על נדרך מעיקרא: **אמר ליה אין ושרייה.** וי"ג אמר ליה לא ושרייה ובתמיה קאמר לא: **בעית נדור.** חפץ אתה בנדרך ואיך מתחרט: **אילו לא מרגזין לי כלום נדרית.** מתחלה לא נדרתי אלא מתוך רוגז שהרגיזוני ועתה נח רוגזי ומתחרט אני מעיקרא: **תהא כבעית.** תהיה כרצונך והתיר לו: **מגירתך.** שכנותיך: (ט)**מילי דעזיבן.** אלמא שראתה אמה בה דברים מכוערים שראוי להניחה ולעזבה:

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ד מהל' נדרים הל' ג טוש"ע י"ד סימן רלב סעיף ב:

ה ב מיי' פ"ד מהל' נדרים הלכה א סמג לאוין רמב טוש"ע שם סעיף [א] יג:

ו ג מיי' פ"ו מהל' שבועות הלכה א ופ"ד מהל' נדרים הלכה ה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סי' רכח סעיף ז ועיין בכ"י: [ד טוש"ע שם]:

מסורת הש"ס

א) [ב"מ פו.], ב) [נזיר יא:], ג) [לקמן כב:], ד) [תוספתא פ"ב], ה) [ב"מ לט:], ו) נ"ל וזה היה יודע בעצמו. יעב"ץ, ז) עיין לדף שאחר זה, ח) [פ"ט הל"א], ט) עיין לדף שאח"ז

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא וכו'. נדרים לא שאין: (ב) ד"ה א"ל וכו'. בחרטה אבל כצ"ל ותיבת הוא נמחק:

מוסף רש"י

אין פותחין בחרטה. אין צריך לפתוח לו בחרטה אלא החכם עוקרו אע"פ שאינו מוצא לו טעם עקירה (ערכין כג: ע"ש ותוד"ה פותחין).